

رابطه بین ویژگی‌های هیئت‌مدیره و انتخاب حسابرس

محمد نمازی*

مجتبی سعیدی**

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۰۱/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۰۳/۲۲

چکیده

هدف اصلی این پژوهش، بررسی رابطه بین ویژگی‌های هیئت‌مدیره و انتخاب مؤسسات حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته‌شده بورس اوراق بهادار تهران است. از این رو در پژوهش حاضر نمونه‌ای شامل ۷۷ شرکت، در سطح کل و در سطح صنایع مورد بررسی و از یک طبقه‌بندی دو وجهی برای تقسیم مؤسسات حسابرسی به سازمان حسابرسی و سایر مؤسسات استفاده شده است. ویژگی‌های هیئت‌مدیره از نظر درصد اعضای غیرموظف نسبت به کل اعضای هیئت‌مدیره، بالاترین مدرک تحصیلی اعضای هیئت‌مدیره، یکسانی مدیرعامل و رئیس هیئت‌مدیره و همچنین تغییر در اعضای هیئت‌مدیره مورد بررسی قرار گرفت. به منظور آزمون فرضیه‌های این پژوهش، از آنالیز رگرسیون خطی لجیستیک دودویی به روش ورودی و در سطح خطای پنج درصد استفاده شده است. نتایج حاصل نشان می‌دهد که از بین ویژگی‌های هیئت‌مدیره تنها مدرک اعضای هیئت‌مدیره رابطه معناداری با انتخاب حسابرس دارد. بین سایر ویژگی‌های هیئت‌مدیره با انتخاب حسابرس رابطه معناداری مشاهده نشد.

واژه‌های کلیدی: ویژگی‌های هیئت‌مدیره، انتخاب حسابرس، مدرک اعضای هیئت‌مدیره.

Mnamazi@rose.shirazu.ac.ir

* استاد حسابداری دانشگاه شیراز، نویسنده اصلی.

** کارشناس ارشد حسابداری دانشگاه شیراز، مسئول مکاتبات.

۱- مقدمه

بدون تردید حسابرسی فرآیند اطمینان بخشی درباره قابلیت اتکاء و مربوط بودن اطلاعات صورت‌های مالی است. وجود تضاد منافع میان سهامداران و مدیران، اهمیت ویژه‌ای به حسابرسی برای رفع این تضاد می‌دهد. حسابرسی به‌عنوان یک مکانیزم کارآمد، به سهامداران این اطمینان را می‌دهد که مدیران در اداره شرکت در راستای منافع سهامداران عمل نموده‌اند یا خیر؟ از این رو، کار حسابرسی اطمینان بخشی به سهامداران و سایر اشخاص ذینفعی است که با شرکت طرف قرارداد هستند (والکر^۱، ۲۰۰۳).

در سال‌های اخیر بعد از تشکیل جامعه حسابداران رسمی، پدیده تغییر حسابرس و در پی آن ارائه اظهارنظر مورد درخواست صاحبکار در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، به پدیده‌ای مرسوم تبدیل گردیده است (اکبری، ۱۳۸۸).

از طرفی طی سال‌های اخیر وظیفه کشف تقلب در قالب خدمتی به مدیران، به جای بررسی خود مدیران، رو به افزایش گذاشته است. این موضوع سئوالات زیادی در رابطه با افرادی که حسابرسی برای آن‌ها انجام می‌شود را مطرح می‌کند. در عمل، سهامداران وظیفه قانونی خود در انتخاب حسابرسان را به هیئت‌مدیره واگذار کرده‌اند و هیئت‌مدیره میزان حق‌الزحمه حسابرس را نیز تعیین می‌کند (نادریان و صفار، ۱۳۸۷: ۹).

به همین منظور هدف اصلی پژوهش حاضر، بررسی رابطه بین ویژگی‌های هیئت‌مدیره به‌عنوان یکی از سازوکارهای حاکمیت شرکتی و انتخاب مؤسسات حسابرسی است. در این صورت، سوال پژوهش حاضر این‌گونه بیان می‌شود که: آیا متفاوت بودن خصوصیات هیئت‌مدیره شرکت‌ها با انتخاب مؤسسات حسابرسی رابطه‌ای دارد؟ یعنی ویژگی‌هایی از جمله نسبت غیراجرایی اعضای هیئت‌مدیره (استقلال اعضای هیئت‌مدیره)، وجود مدرک تحصیلی دکتری در بین اعضای

رابطه بین ویژگی های هیئت مدیره و انتخاب حسابرس..... ۳

هیئت مدیره، یکسانی مدیرعامل و رئیس هیئت مدیره و تغییر در اعضای هیئت مدیره ارتباطی با انتخاب مؤسسات حسابرسی شرکت دارد؟ و بیشترین رابطه مربوط به کدام-یک از ویژگی های هیئت مدیره است؟ از آنجا که هیئت مدیره رکن اساسی حاکمیت شرکتی است، این پژوهش می تواند اهمیت فراوانی در زمینه حاکمیت شرکتی و نقش انتخاب حسابرس ایفا نماید.

در ادامه پژوهش مبانی نظری و پیشینه پژوهش و فرضیه های پژوهش، روش پژوهش، جامعه و نمونه آماری، تعریف متغیرهای پژوهش، روش تجزیه و تحلیل داده ها و آزمون فرضیه ها، یافته های پژوهش، بحث و نتیجه گیری و منابع و مآخذ ارائه می شود.

۲- مبانی نظری

۲-۱- کیفیت مؤسسات حسابرسی

عوامل متعددی بر روی انتخاب حسابرس برای یک شرکت موثر است، از جمله اندازه شرکت^۱ و نیز رشد شرکت^۲ یعنی با بزرگ تر شدن شرکت ها، آن ها تمایل بیشتری در بکارگیری مؤسسات حسابرسی بزرگ تر (با کیفیت تر) دارند (جانسون^۳ و لیز، ۱۹۸۶؛ سیمونیچ^۴ و استین^۵، ۱۹۸۷).

میزان کیفیت حسابرسی مؤسسات حسابرسی به ۲ عامل اصلی بستگی دارد (دی آنجلو^۶، ۱۹۸۱؛ کوپلی و داوت، ۲۰۰۲ و لی و همکاران^۷، ۲۰۰۳):

۱. توانایی و تخصص حسابرس در کشف تحریفات و اشتباهات موجود در

-
1. Firm Size
  2. Firm Growth
  3. Johnson
  4. Simunic
  5. Stein
  6. DeAngelo
  7. Lee et al

۴..... پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، سال ششم، شماره بیست و دوم، تابستان ۱۳۹۳

صورت‌های مالی، بر اساس حسابرسی انجام شده،

۲. توانایی، صراحت و صداقت حسابرس در گزارش تحریفات و اشتباهات شناسایی و کشف شده در عملیات حسابرسی.

میهو^۱ و پایک^۲ (۲۰۰۴) بر اساس پژوهش‌های خود گزارش نموده‌اند که به‌طور معمول مؤسسات حسابرسی بزرگ‌تر، هنگامی که با شرایطی مواجه می‌شوند که انگیزه اظهارنظر دور از واقعیت و جانب‌دارانه نسبت به صورت‌های مالی وجود دارد، کمتر دچار تزلزل می‌شوند و احتمال این که گزارشی دور از واقعیت منتشر نمایند کمتر است. همچنین، دیفاند و همکاران^۳ (۲۰۰۰) در پژوهش خود پی بردند که احتمال صدور گزارش مشروط توسط مؤسسات حسابرسی بزرگ‌تر در مواجهه با شرکت‌هایی که تحریف‌های با اهمیتی در صورت‌های مالی آن‌ها وجود دارد، بیش‌تر از مؤسسات حسابرسی کوچک‌تر است. آن‌ها دلیل این یافته را اهمیت بالای وجهه‌کاری و همچنین حفظ شهرت حرفه‌ای برای مؤسسات حسابرسی بزرگ‌تر را عنوان نموده‌اند.

فرانسیس و کریشنان (۱۹۹۹) نیز با مطالعه مؤسسات حسابرسی آمریکایی به این نتیجه رسیدند که در امریکا، ۴ مؤسسه حسابرسی بزرگ در بازار حسابرسی این کشور حسابرسی‌های با کیفیت‌تری نسبت به سایر مؤسسات حسابرسی انجام می‌دهند و عملکرد نظارتی بهتری دارند. در این پژوهش علت این مهم، حفظ شهرت و وجهه‌کاری در حرفه و جامعه و همچنین جلوگیری و دوری از دعاوی حقوقی احتمالی پرهزینه و پردردسر برای این مؤسسات عنوان شده است.

در مجموع به استثنای موارد نادر همچون ورشکستگی مؤسسه حسابرسی بزرگ آرتور اندرسون^۴، شواهد موجود به صورت قوی این موضوع را تأیید می‌کند که حسابرسی‌های انجام شده توسط مؤسسات حسابرسی بزرگ‌تر از کیفیت بالاتری

-
1. Mayhew
  2. Pike
  3. DeFond *et al*
  4. Arthur Andersen

رابطه بین ویژگی های هیئت مدیره و انتخاب حسابرس..... ۵

برخوردارند(لی و همکاران، ۲۰۰۳؛ فرانسیس، ۲۰۰۴؛ لنون و پیتمن^۱، ۲۰۱۱). همچنین اندازه مؤسسات حسابرسی به طور مشخص نماینده(معیار) کیفیت خدمات حسابرسی انجام شده توسط این مؤسسات است(مانسی و همکاران^۲، ۲۰۰۴).

از دیدگاه العجمی^۳(۲۰۰۹) مؤسسات حسابرسی بزرگتر بهتر می توانند در مقابل فشارهای وارده از جانب مدیران شرکت، در ارتباط با پذیرش نظرات آنها و ارائه گزارش مقبول به سهامداران، مقاومت نموده و بر اساس واقعیت های موجود در شرکت گزارش حسابرسی ارائه نمایند.

شواهد موجود در مورد رابطه اندازه مؤسسات حسابرسی با کیفیت خدمات حسابرسی ارائه شده به وسیله آنها، نیز مؤید این ادعاست که مؤسسات حسابرسی بزرگتر، خدمات حسابرسی باکیفیت تر ارائه نموده و دارای نظارت مؤثرتر و کاراتری بر روی شرکت ها می باشند(فرانسیس، ۲۰۰۴؛ لینوکس، ۲۰۰۵؛ لی و همکاران، ۲۰۰۳).

بر اساس پژوهش های خارجی مطرح شده کیفیت مؤسسات حسابرسی با اندازه مؤسسات حسابرسی رابطه مثبت معناداری دارد، در این پژوهش نیز فرض شده است که در ایران نیز مؤسسات حسابرسی بزرگتر، نسبت به سایر مؤسسات حسابرسی، باکیفیت تر هستند و حسابرسی های قابل اتکاتری انجام می دهند.

شواهد متعددی از پژوهش های انجام شده بر روی عوامل مؤثر بر انتخاب حسابرس، حاکی از آن است که میان اندازه شرکت و نیز رشد شرکت با انتخاب مؤسسات حسابرسی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد؛ یعنی با بزرگتر شدن شرکت ها، آنها تمایل بیش تری در به کارگیری مؤسسات حسابرسی بزرگتر(باکیفیت تر) دارند(جانسون و لیز، ۱۹۸۶؛ سیمونیچو استین، ۱۹۸۷).

۲-۲- ترکیب هیئت مدیره(وجود اعضای غیرموظف در هیئت مدیره)

اعضای غیرموظف هیئت مدیره، بر روی تصمیمات مدیران موظف نظارت دارند. در

---

1. Lennox and Pittman

2. Mansi *et al*

3. Al-Ajmi

۶..... پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، سال ششم، شماره بیست و دوم، تابستان ۱۳۹۳

نتیجه ترکیب هیئت‌مدیره می‌تواند بر عملکرد مالی شرکت‌ها اثرگذار باشد. در صورتی که اکثریت اعضای هیئت‌مدیره را مدیران مستقل غیرموظف تشکیل دهد، هیئت‌مدیره از کارایی بیشتری برخوردار خواهد بود. همچنین برتری تعدادی مدیران غیرموظف این امکان را فراهم می‌سازد که از موضعی مقتدرانه، مدیریت را وادار به بهبود کیفیت افشا در شرکت نمایند (هانیففا^۱ و کوک، ۲۰۰۲).

بر اساس سیستم حاکمیت شرکتی مناسب، وظیفه و نقش اساسی اعضای هیئت‌مدیره این است که بر اعمال مدیریت شرکت نظارت داشته و به سهامداران شرکت این تضمین را بدهند که مدیریت در جهت منافع آن‌ها عمل می‌کند (فان و وانگ، ۲۰۰۲). در صورتی که اعضای هیئت‌مدیره، مدیران اجرایی^۲ باشند، آن‌ها کمتر به وظیفه و نقش اصلی‌شان در شرکت به‌عنوان عضو هیئت‌مدیره، یعنی نظارت بر مدیران اجرایی و کنترل آن‌ها، می‌پردازند و این نقش اساسی آن‌ها در شرکت کم‌رنگ‌تر می‌شود (لین^۳ و مینگ^۴، ۲۰۰۹).

۲-۳- یکسانی مدیر عامل با رئیس هیئت‌مدیره

وظیفه هیئت‌مدیره تأیید این مطلب است که "آیا مدیران اجرایی شرکت در جهت منافع سهامداران عمل می‌کنند یا خیر؟"

در صورتی که برخی از اعضای هیئت‌مدیره، به ویژه رئیس هیئت‌مدیره، خود در پست‌های مدیریت اجرایی شرکت همچون مدیرعامل، ایفای وظیفه کنند، استقلال و قدرت نظارت آن‌ها بر مدیران اجرایی کاهش می‌یابد. بنابراین جدایی سمت مدیرعامل از ریاست هیئت‌مدیره یکی از لازمه‌های سیستم کارآمد حاکمیت شرکتی بوده و موجب می‌شود که هیئت‌مدیره بتواند به‌طور مستقل و به خوبی عملکرد مدیران را مورد ارزیابی و نقد قرار دهند و در نتیجه زمینه را برای بهبود سازوکارهای کنترلی و نظارتی در

---

1. Haniffa
2. Executive Managers
3. Lin
4. Ming

رابطه بین ویژگی های هیئت مدیره و انتخاب حسابرس..... ۷

شرکت فراهم آورد (لاپورتا و همکاران^۱، ۱۹۹۹).

طرفداران تئوری نمایندگی ضمن تأکید بر تفکیک وظایف رئیس هیئت مدیره از مدیرعامل، چنین اظهار می کنند که رئیس هیئت مدیره باید در عین عضویت در هیئت مدیره در امور اجرایی شرکت مشغول به کار نباشد، تا بتواند کنترل مناسب تر و اثربخش تری بر برنامه های پرخطر مدیریت عامل داشته باشد. برنامه های پرخطر، برنامه هایی است که موفقیت در اجرای آنها، به نفع مدیریت و سهامداران است، اما در صورت شکست در اجرای آن، زیان های حاصله فقط متوجه سهامداران می شود. از سوی دیگر، طرفداران تئوری مباشرت^۲ نیز معتقدند که وجود اشخاص متمایز در پست مدیرعامل و ریاست هیئت مدیره، عملکرد شرکت را بهبود می بخشد (حساس یگانه و همکاران، ۱۳۸۷: ۹۴).

۲-۴- مدرک اعضای هیئت مدیره

مدرک تحصیلی اعضای هیئت مدیره، شامل وجود مدرک تحصیلی دکتری و عدم وجود این مدرک در بین اعضای هیئت مدیره است. انتظار می رود رابطه معناداری بین مدرک تحصیلی اعضای هیئت مدیره و عملکرد آنها وجود داشته باشد. این متغیر در پژوهش عباس زاده و منظرزاده (۱۳۹۰) نیز بکار برده شده است.

۲-۵- تغییر در اعضای هیئت مدیره

تغییر هیئت مدیره شامل هرگونه جابجایی در هیئت مدیره اعم از جابجایی یک و یا بیشتر از اعضای هیئت مدیره سال گذشته با یک فرد جدید یا بیشتر در سال جاری که قبلاً در هیئت مدیره شرکت نبوده باشد، می گردد (لاین، ۱۹۹۷: ۷۳؛ پیت، ۱۹۷۸: ۴). انتظار می رود این تغییر نیز رابطه معناداری با عملکرد شرکت داشته باشد.

---

1. La Porta *et al*
2. Stewardship Theory

۳- پیشینه پژوهش

در قسمت پژوهش‌های داخلی، به بررسی پژوهش‌های صورت گرفته در مورد انتخاب حسابرس پرداخته می‌شود.

۳-۱- پژوهش‌های داخلی

رضازاده و زارعی مروج (۱۳۸۸)، در پژوهشی به بررسی عوامل مؤثر بر تغییر حسابرس در شرکت‌های ایرانی پرداختند. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که حق‌الزحمه حسابرسی، کیفیت کار حسابرسان، تغییر ترکیب هیئت‌مدیره و اندازه شرکت بر تغییر حسابرسان اثر مثبت و معناداری دارد.

مهدوی و ابراهیمی (۱۳۸۹)، به بررسی دلایل تغییر حسابرس توسط مدیریت شرکت‌ها پرداخته و این‌گونه نتیجه‌گیری کردند که با وجود تصور کلی موجود مبنی بر این‌که شرکت‌ها لزوماً با هدف دریافت یک اظهارنظر مطلوب، مدیریت سود، جلوگیری از افشای تقلب، اقدامات غیرقانونی و ضعف عملکرد مدیریت اقدام به تغییر حسابرس می‌نمایند، گاهی اوقات شرکت‌ها برای بهبود عملکرد خود، حسابرسان را تغییر می‌دهند.

۳-۲- پژوهش‌های خارجی

ایچنسر^۱ و شیلدز^۲ (۱۹۸۶)، با مطالعه نمونه‌ای از شرکت‌های امریکایی که دارای سهامدار کنترل‌کننده بوده و طی دوره مورد مطالعه افزایش سرمایه داده بودند پی بردند که این شرکت‌ها بیش‌تر تمایل به استفاده از مؤسسات باکیفیت‌تر (پنج مؤسسه حسابرسی بزرگ‌تر) دارند. آن‌ها دلیل این رویکرد را این‌گونه بیان کردند که مالکان کنترل‌کننده در این شرکت‌ها به هنگام انتخاب مؤسسات حسابرسی باکیفیت‌تر، نوعی

---

1. Eichenseher
2. Shields

رابطه بین ویژگی های هیئت مدیره و انتخاب حسابرس ۹

موازنه بین منافع حاصل از افزایش سرمایه و از دست دادن سودهای غیرشفاف^۱ که در صورت به کارگیری مؤسسات حسابرسی باکیفیت تر عاید آنها می شود، برقرار می کنند و با توجه به منافع بیش تری که از افزایش سرمایه به دست می آورند، مؤسسات باکیفیت تر حسابرسی را انتخاب می کنند. نچل و همکاران^۲ (۲۰۰۸)، در پژوهشی با عنوان "عوامل تعیین کننده در انتخاب حسابرس" به بررسی عوامل مؤثر بر انتخاب حسابرس، توسط شرکت های فنلاندی پرداختند. نتایج پژوهش آنها نشان می دهد که عامل مؤثر در انتخاب مؤسسات حسابرسی توسط شرکت های فنلاندی، اندازه شرکت و نیز میزان پیچیدگی عملیات و فعالیت های تجاری آنها است. آنها همچنین نشان دادند که این دو معیار با اندازه مؤسسه حسابرسی انتخاب شده توسط شرکت، رابطه مستقیم دارند. به طوری که هرچه اندازه و میزان پیچیدگی عملیات شرکت ها بزرگ تر باشد، این شرکت ها به سمت به کارگیری مؤسسات حسابرسی بزرگ تر، معتبرتر و باکیفیت بالاتر تمایل پیدا می کنند.

لین و مینگ (۲۰۰۹)، با مطالعه شرکت های چینی طی سال های ۲۰۰۱ الی ۲۰۰۴، به بررسی رابطه بین سازوکارهای حاکمیت شرکتی شامل تمرکز مالکیت، اندازه هیئت مدیره و یکسانی رئیس هیئت مدیره و مدیرعامل، با انتخاب مؤسسه حسابرسی پرداختند. بدین منظور آنها بر اساس درآمد هر یک از مؤسسات حسابرسی، اقدام به تقسیم بندی این مؤسسه ها به دو گروه مؤسسه حسابرسی باکیفیت تر و سایر مؤسسات حسابرسی (به عنوان مؤسسات حسابرسی باکیفیت پایین تر) نمودند. نتایج پژوهش آنها حاکی از آن است که بالاتر بودن درصد مالکیت سهامداران عمده، کوچک تر بودن اندازه هیئت مدیره و یکسانی مدیرعامل و رئیس هیئت مدیره احتمال این که مؤسسات حسابرسی باکیفیت بالاتر به کار گرفته شوند را کاهش می دهد.

لین و مینگ (۲۰۱۰)، رابطه بین سازوکارهای حاکمیت شرکتی و تغییر حسابرس را در شرکت های چینی، طی سال های ۲۰۰۱ الی ۲۰۰۴ مورد مطالعه قرار دادند. در این

---

1. Opaqueness Gains
2. Knechel *et al*

۱۰..... پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، سال ششم، شماره بیست و دوم، تابستان ۱۳۹۳

پژوهش تعداد اعضای هیئت‌مدیره، تمرکز مالکیت (درصد مالکیت سهامداران عمده) و یکسانی مدیرعامل و رئیس هیئت‌مدیره به‌عنوان سازوکارهای حاکمیت شرکتی مورد استفاده قرار گرفتند. نتایج پژوهش آن‌ها حاکی از آن بود که وجود سهامداران عمده و یکسانی مدیرعامل و رئیس هیئت‌مدیره موجب می‌شود که شرکت‌ها تغییر حسابرس از مؤسسات حسابرسی بزرگ‌تر به مؤسسات حسابرسی کوچک‌تر را انجام دهند.

اینیلو و همکاران^۱ (۲۰۱۳) در پژوهشی به بررسی ارتباط بین سازوکارهای حاکمیت شرکتی و انتخاب حسابرس در شرکت‌های ایتالیایی پرداختند. در این پژوهش مؤسسات حسابرسی به دو گروه، ۱- ۴ شرکت بزرگ و مشهور حسابرسی و ۲- سایر شرکت‌های حسابرسی تقسیم‌بندی شده‌اند. آن‌ها سازوکارهای حاکمیت شرکتی از نظر ویژگی‌های هیئت‌مدیره مورد بررسی قرار داده‌اند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد، استقلال اعضای هیئت‌مدیره نقشی در انتخاب حسابرس ندارد. همچنین بین دو گانگی وظیفه مدیرعامل و انتخاب حسابرس رابطه معنادار منفی وجود دارد. بین اندازه هیئت‌مدیره و انتخاب حسابرس رابطه معنادار مثبتی وجود دارد.

کرایب رحیم اگلو^۲ (۲۰۱۳) رابطه بین سازوکارهای حاکمیت شرکتی و انتخاب حسابرس را در یک نمونه ۸۰۵ سال-شرکتی، بین سال‌های ۲۰۰۵-۲۰۰۹ در ترکیه مورد بررسی قرار داد. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که سازوکارهای حاکمیت شرکتی به ویژه ترکیب هیئت‌مدیره و ساختار مالکیت بر روی انتخاب حسابرس موثر است.

۴- فرضیه‌های پژوهش

به منظور دستیابی به اهداف پژوهش و با توجه به پیشینه ارائه شده، فرضیه‌های زیر مطرح می‌شوند:

-
1. Ianniello et al
  2. Karairahimoglu

رابطه بین ویژگی های هیئت مدیره و انتخاب حسابرس ۱۱

۱. بین نسبت تعداد اعضای غیرموظف هیئت مدیره به تعداد کل اعضای هیئت مدیره و انتخاب حسابرس، رابطه معناداری وجود دارد.
۲. بین جدایی مدیرعامل و رئیس هیئت مدیره از یکدیگر و انتخاب حسابرس، رابطه معناداری وجود دارد.
۳. بین دانش هیئت مدیره (مدرک تحصیلی) و انتخاب حسابرس رابطه معناداری وجود دارد.
۴. بین تغییر در اعضای هیئت مدیره و انتخاب حسابرس رابطه معناداری وجود دارد.

۵- روش پژوهش

این پژوهش کاربردی است. طرح پژوهش آن نیمه تجربی و با استفاده از رویکرد پس رویدادی است. از روش پس آزمون زمانی استفاده می شود که پژوهشگر پس از وقوع رویدادها به بررسی موضوع می پردازد. افزون بر آن امکان دستکاری متغیرهای مستقل وجود ندارد (نمازی، ۱۳۸۲).

اطلاعات مربوط به بخش مبانی نظری پژوهش، از مجلات و کتاب های معتبر تخصصی انگلیسی و فارسی استفاده شده است. داده های کمی پژوهش نیز از طریق مراجعه به صورت های مالی شرکت های بورس اوراق بهادار تهران، نرم افزار تدبیرپرداز و سایر بانک های اطلاعاتی سازمان بورس اوراق بهادار تهران گردآوری شده است.

۶- جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری این پژوهش، کلیه شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی دوره ی زمانی ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۹ است.

شرکت های مورد بررسی با توجه به شرایط زیر انتخاب شدند:

۱. از سال ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۹، در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته باشند.

۱۲..... پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، سال ششم، شماره بیست و دوم، تابستان ۱۳۹۳

۲. طی سال‌های ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۹، نماد معاملاتی آن‌ها از تابلوی بورس خارج نشده باشند.

۳. سال مالی خود را طی دوره‌های موردنظر تغییر نداده باشند.

۴. اطلاعات مالی مورد نیاز، به خصوص یادداشت‌های همراه صورت‌های مالی و گزارش فعالیت هیئت‌مدیره به مجمع عمومی عادی در دسترس باشد.

۵. طی دوره‌ی مورد بررسی وقفه معاملاتی نداشته باشند.

۶. جزو شرکت‌های سرمایه‌گذاری، هلدینگ، بانک‌ها، واسطه‌گری و لیزینگ نباشند.

با توجه به محدودیت‌های اعمال شده، تعداد ۷۷ شرکت انتخاب شدند که اطلاعات این شرکت‌ها از سازمان بورس اوراق بهادار تهران، سایت بورس اوراق بهادار تهران و نرم‌افزارهای دنا سهم، صحرا و تدبیرپرداز جمع‌آوری شده است. در این پژوهش، متغیر نوع صنعت دارای ۷ حالت است که به‌عنوان متغیر مجازی در نظر گرفته شده است. هدف این کار میزان تعدیل‌کنندگی نوع صنعت بر رابطه بین حاکمیت شرکتی و هموارسازی سود است.

۷- تعریف متغیرهای پژوهش

۷-۱- متغیرهای مستقل

در این پژوهش با توجه به پژوهش‌های صورت گرفته پیشین در ارتباط با ویژگی‌های هیئت‌مدیره، متغیرهای مستقل انتخاب شده از بین ویژگی‌های هیئت‌مدیره، برای آزمون فرضیه‌ها عبارتند از: ۱- نسبت تعداد مدیران غیرموظف به تعداد کل اعضای هیئت‌مدیره. این نسبت بوسیله لین و مینگ (۲۰۰۹)، دیمیتروپولوس^۱ و آستریو^۲ (۲۰۱۰)، حساس یگانه و همکاران (۱۳۸۷) و قائمی و شهریاری (۱۳۸۸) نیز استفاده شده است. ۲- یکسانی وظیفه مدیرعامل و رئیس هیئت‌مدیره که به وضعیتی

---

1. Dimitropoulos
2. Asteriou

رابطه بین ویژگی های هیئت مدیره و انتخاب حسابرس ۱۳

اطلاق می شود که مدیرعامل رئیس هیئت مدیره نیز باشد. در صورت یکسان بودن رئیس هیئت مدیره و مدیرعامل این متغیر ارزش یک را اختیار می کند و در غیر این صورت به آن ارزش صفر داده می شود. این متغیر در پژوهش های فیرث و همکاران (۲۰۰۷)، لین و مینگ (۲۰۰۹) و حساس یگانه و همکاران (۱۳۸۷) نیز مورد استفاده قرار گرفته است. ۳- تغییر هیئت مدیره - شامل هرگونه جابجایی در هیئت مدیره اعم از جابجایی اعضای قبلی با یکدیگر و یا جابجایی یک و یا بیشتر از اعضای هیئت مدیره سال گذشته با یک فرد جدید یا بیشتر در سال جاری که قبلا در هیئت مدیره شرکت نبودند، می شود، لاین (۱۹۹۷)، پیت (۱۹۷۸) و اسدی و متی منجق تپه (۱۳۹۰) این متغیرها را در پژوهش خود بکار برده اند. ۴- مدرک تحصیلی اعضای هیئت مدیره، اگر در بین اعضای هیئت مدیره مدرک تحصیلی دکترا وجود داشت عدد یک در غیر این صورت عدد صفر را اتخاذ می کند. این متغیر در پژوهش عباسزاده و منظرزاده (۱۳۹۰) نیز بکار برده شده است.

۷-۲- متغیر وابسته

در تحقیق حاضر متغیر وابسته انتخاب مؤسسات حسابرسی است. لذا مشابه پژوهش لین و مینگ (۲۰۰۹) و لین و مینگ (۲۰۱۰)، فرض شده است که مؤسسات حسابرسی که درآمد بیشتری دارند- به علت بزرگ تر بودن- نسبت به مؤسسات حسابرسی که درآمد کمتری دارند، حسابرسی با کیفیت بالاتری ارائه می نمایند.

در پژوهش حاضر رابطه بین ویژگی های هیئت مدیره و انتخاب حسابرس، با مد نظر قرار دادن سازمان حسابرسی به عنوان باکیفیت ترین مؤسسه حسابرسی و مؤسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی ایران، به عنوان حسابسان با کیفیت پایین تر مورد ارزیابی قرار می گیرد و نتایج بر اساس انتخاب شدن سازمان حسابرسی یا انتخاب شدن مؤسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی ایران، توسط شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران ارائه می شود. علت این اقدام، اختلاف قابل ملاحظه بین سازمان حسابرسی و مؤسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی

۱۴ ..... پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، سال ششم، شماره بیست و دوم، تابستان ۱۳۹۳

ایران از لحاظ اندازه (هم از نظر درآمد سالانه این سازمان و هم از نظر تعداد مدیران، سرپرست‌ها و پرسنل شاغل در آن) و همچنین تجربه و سال‌های فعالیت سازمان حسابرسی است.

۷-۳- متغیرهای کنترلی

نظر به این‌که طبق پژوهش‌های ارائه شده، اندازه شرکت و نوع صنعت می‌تواند در انتخاب حسابرس نیز موثر باشند، در این مطالعه اندازه شرکت و نوع صنعت به‌عنوان متغیرهای کنترلی انتخاب گردیدند. این متغیرها در سایر پژوهش‌های پیشین نیز (جانسون و لیز، ۱۹۸۶؛ سیمونیچ و استین، ۱۹۸۷) انتخاب شده است.

۸- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه‌ها

در پژوهش حاضر، با توجه به نوع داده‌ها و روش‌های تجزیه و تحلیل موجود، به منظور بررسی عامل مؤثر درصد اعضای غیرموظف هیئت‌مدیره، از مدل رگرسیون حداقل مربعات معمولی استفاده می‌شود. همچنین، به دلیل ماهیت دو وجهی (دو دویی) متغیرهای یکسان بودن رئیس هیئت‌مدیره و مدیرعامل، تغییر در اعضای هیئت‌مدیره، مدرک تحصیلی اعضای هیئت‌مدیره و نیز متغیر وابسته این پژوهش، یعنی انتخاب حسابرس، که به صورت دو وجهی است از مدل رگرسیون لجستیک استفاده شده است.

$$\text{Auditor Type} = \alpha + \beta_1 \text{Dual} + \beta_2 \text{PNEXEC} + \beta_3 \text{Education} + \beta_4 \text{Board Change} + \beta_5 \text{SIZE} + \beta_6 (\text{IND Dummy Variable}) + \varepsilon \quad (1)$$

Auditor Type = مؤسسه حسابرسی منتخب، براساس کیفیت مؤسسات به دو گروه سازمان حسابرسی و مؤسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی ایران تقسیم‌بندی شده‌اند؛

Dual = چنانچه مدیر عامل رئیس هیئت‌مدیره است، عدد صفر و در غیر این صورت

رابطه بین ویژگی های هیئت مدیره و انتخاب حسابرس ۱۵

عدد یک می گیرد؛

PNEXEC = نسبت اعضای غیرموظف (غیراجرایی) در هیئت مدیره؛

Education = در صورت وجود مدرک تحصیلی دکترا در بین اعضای هیئت مدیره (حتی

یک نفر) عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر اختیار می کند؛

Board Change = اگر اعضای هیئت مدیره در طول یک سال گذشته تغییر نیافته اند، عدد

صفر و در غیر این صورت عدد یک اختیار می کند؛

Size = اندازه شرکت، در این مطالعه با توجه به مطالب ارائه شده، " لگاریتم طبیعی

فروش " به عنوان معیاری برای اندازه شرکت های مربوطه در نظر گرفته شده است؛

Industry Dummy Variable = متغیر مجازی صنعت.

۹- یافته های پژوهش

به منظور آزمون فرضیه های یک تا چهار، از آنالیز رگرسیون خطی لجیستیک دودویی به روش ورودی و در سطح خطای پنج درصد استفاده شده است. از مدل رگرسیون خطی لجیستیک دودویی برای تعیین ارتباط بین مؤسسات حسابرسی انتخابی شرکت ها به عنوان متغیر وابسته و ویژگی های اعضای هیئت مدیره به عنوان متغیرهای مستقل (دوگانگی وظیفه مدیرعامل، نسبت غیراجرایی اعضای هیئت مدیره، لگاریتم طبیعی مجموع فروش در پایان سال، وجود مدرک تحصیلی دکترای تخصصی بین اعضای هیئت مدیره و تغییر در اعضای هیئت مدیره) به روش پسرو و براساس آماره ی والد استفاده شده است. جدول ۱ اطلاعات مرتبط با متغیرهای دو دویی را ارائه می دهد:

۱۶ ..... پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، سال ششم، شماره بیست و دوم، تابستان ۱۳۹۳

جدول ۱- اطلاعات مرتبط با متغیرهای دو دویی

متغیر	تعداد	درصد
حسابرس منتخب	سازمان حسابرسی	۱۳۴
	سایر مؤسسات	۳۲۷
یکسانی رئیس هیئت‌مدیره و مدیر عامل	یکسانی	۶۳
	عدم یکسانی	۳۹۰
مدرک تحصیلی اعضای هیئت‌مدیره	دکتر	۲۶۱
	غیر دکتر	۱۷۶
تغییرات هیئت‌مدیره	دارد	۳۰۱
	ندارد	۱۶۰

* منبع: یافته‌های پژوهشگر

۹-۱- آزمون فرضیه اول

در این فرضیه برای تعیین ارتباط بین تعداد بین نسبت تعداد اعضای غیرموظف هیئت‌مدیره به تعداد کل اعضای هیئت‌مدیره و انتخاب حسابرس، از رگرسیون لجستیک به روش پسر و براساس آماره ی والد و در سطح معنی داری ۵٪ استفاده شده است. نتایج حاصل از این آزمون در جدول ۲ ارائه شده است.

$$\text{Auditor Type} = \alpha + \beta_1 \text{PNEXEC} + \beta_2 \text{SIZE} + \beta_3(\text{IND Dummy Variable}) + \varepsilon \quad (2)$$

جدول ۲- نتایج حاصل از آزمون و رگرسیون لجستیک فرضیه اول - آماره‌های کلی مدل

نام متغیر	ضریب	آماره‌والد	P-value	آماره‌های مدل کلی	مدل
درصد غیر موظف اعضای هیئت‌مدیره	-۰.۱۶۱	۰.۱۳۲	۰.۷۱۶	R^2 نگلکری	۰.۲۰۵
گروه صنایع ماشین‌آلات و تجهیزات	۰.۷۵۲	۲.۲۱۷	۰.۱۴۶	آماره کای مربع	۷۰.۲۸۸
گروه صنایع فلزی	۰.۶۱۶	۱.۳۵۸	۰.۲۴۴	درجه آزادی	۹

۰.۰۰۱	معناداری	۰.۰۰۱	۱۱.۵۰۹	۱.۸۹۸	گروه صنایع سیمان و کاشی
		۰.۱۷۶	۱.۸۳	۰.۷۴۵	گروه صنایع مواد غذایی
		۰.۳۳۳	۰.۹۳۹	۰.۶۲	گروه صنایع شیمیایی
		۰.۶۳۴	۰.۲۲۷	-۰.۲۵۳	گروه صنایع مواد دارویی
		۰.۱۹۷	۱.۶۶۳	۰.۷۶۳	گروه صنایع کانی و معدنی
		۰.۰۰۰	۲۸.۰۲۶	۱.۱۰۱	اندازه شرکت
		۰.۰۰۰	۳۲.۲۱	-۷.۵۹۷	عدد ثابت

* منبع: یافته‌های پژوهشگر (ادامه جدول ۲)

جدول ۲ نتایج کلی آماری حاصل از آزمون رگرسیون لجستیک، در انتخاب حسابرس و نتایج آماری مربوط به ضرایب جزئی ارائه شده در مدل را نشان می‌دهد. باتوجه به آماره مدل و میزان p -value ($p \leq 0/001$) که کوچکتر از پنج درصد است، مدل معنادار است. در این مدل درصد غیرموظف اعضای هیئت‌مدیره دارای ارتباط معناداری با متغیر وابسته نمی‌باشد ($p \leq 0/716$). لذا فرضیه اول تحقیق را در سطح اطمینان ۹۵٪ نمی‌توان پذیرفت. لازم به ذکر است که ضریب تعیین مدل رگرسیون ۰/۲۰۵ است که نشان می‌دهد تقریباً ۲۰٪ از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل و کنترلی صورت می‌گیرد. از بین متغیرهای کنترلی اندازه شرکت دارای ارتباط معنادار مثبتی با انتخاب حسابرس است. از بین متغیرهای مجازی گروه‌های صنعت نیز، تنها گروه صنایع سیمان و کاشی دارای ارتباط معناداری با انتخاب حسابرس هستند.

۹-۲- آزمون فرضیه دوم

در این فرضیه برای تعیین رابطه بین یکسانی مدیر عامل و رئیس هیئت‌مدیره و انتخاب حسابرس، از رگرسیون لجستیک دودویی به روش پسرو و براساس آماره‌ی والد و در سطح معنی‌داری ۵٪ استفاده شده است. نتایج حاصل از این آزمون در جدول ۳ ارائه شده است.

۱۸ ..... پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، سال ششم، شماره بیست و دوم، تابستان ۱۳۹۳

$$\text{Auditor Type} = \alpha + \beta_1 \text{Dual} + \beta_2 \text{SIZE} + \beta_3(\text{IND Dummy Variable}) + \varepsilon \quad (3)$$

جدول ۳- نتایج حاصل از آزمون و رگرسیون لجستیک فرضیه اول - آماره‌های کلی مدل

مدل	آماره‌های مدل کلی	P-value	آماره‌والد	ضریب	نام متغیر
۰.۲۰۲	R^2 نگلکری	۰.۴۸۶	۰.۴۸۴	-۰.۲۳۷	یکسان بودن مدیر عامل با رئیس هیئت‌مدیره
۶۸.۱۱ ۹	آماره کای مربع	۰.۱۶۳	۱.۹۴۶	۰.۷۲۲	گروه صنایع ماشین‌آلات و تجهیزات
۹	درجه آزادی	۰.۲۹۱	۱.۱۱۵	۱.۵۶۳	گروه صنایع فلزی
۰.۰۰۰	معناداری	۰.۰۰۱	۱۰.۳۹۷	۱.۸۲۲	گروه صنایع سیمان و کاشی
		۰.۲۰۴	۱.۶۱۰	۰.۷۰۰	گروه صنایع مواد غذایی
		۰.۴۰۶	۰.۶۹۱	۰.۵۸۳	گروه صنایع شیمیایی
		۰.۵۱۳	۰.۴۲۸	-۰.۳۵۶	گروه صنایع مواد دارویی
		۰.۱۵۸	۱.۹۹۲	۰.۸۴۰	گروه صنایع کانی و معدنی
		۰.۰۰۰	۲۶.۱۲۳	۱.۰۶۲	اندازه شرکت
		۰.۰۰۰	۳۰.۴۶۸	-۷.۳۶۲	عدد ثابت

* منبع: یافته‌های پژوهشگر

جدول ۳ نتایج کلی آماری حاصل از آزمون رگرسیون لجستیک، در انتخاب حسابرس و نتایج آماری مربوط به ضرایب جزئی ارائه شده در مدل را نشان می‌دهد. باتوجه به آماره مدل و میزان p-value، $(p \leq 0/001)$ که کوچکتر از پنج درصد است، مدل معنادار است. در این مدل یکسان بودن مدیرعامل با رئیس هیئت‌مدیره دارای ارتباط معناداری با متغیر وابسته نمی‌باشد ($p \leq 0/486$). لذا فرضیه دوم تحقیق را در سطح اطمینان ۹۵٪ نمی‌توان پذیرفت. همچنین ضریب تعیین مدل رگرسیون ۰/۲۰۲ است که نشان می‌دهد تقریباً ۲۰٪ از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل و کنترلی صورت می‌گیرد. از بین متغیرهای کنترلی اندازه شرکت دارای ارتباط معنادار مثبتی با

رابطه بین ویژگی های هیئت مدیره و انتخاب حسابرس ۱۹

انتخاب حسابرس است. از بین متغیرهای مجازی گروه های صنعت نیز، تنها گروه صنایع سیمان و کاشی دارای ارتباط معناداری با انتخاب حسابرس هستند.

۹-۳- آزمون فرضیه سوم

در این فرضیه برای تعیین ارتباط بین مدرک تحصیلی اعضای هیئت مدیره و انتخاب حسابرس، از رگرسیون لجستیک دودویی به روش پسر و براساس آماره ی والد و در سطح معنی داری ۵٪ استفاده شده است. نتایج حاصل از این آزمون در جدول ۴ ارائه شده است.

$$\text{Auditor Type} = \alpha + \beta_1 \text{ Education} + \beta_2 \text{ SIZE} + \beta_3 (\text{IND Dummy Variable}) + \varepsilon \quad (4)$$

جدول ۴- نتایج حاصل از آزمون و رگرسیون لجستیک فرضیه اول - آماره های کلی مدل

مدل	آماره های مدل کلی	P-value	آماره والد	ضریب	نام متغیر
۰.۲۱۴	R^2 نگلکرک	۰.۰۰۸	۶.۹۸۲	۰.۷۴۱	مدرک تحصیلی اعضای هیئت مدیره
۶۹.۸۶۴	آماره کای مربع	۰.۱۹۴	۱.۶۸۷	۰.۶۹۰	گروه صنایع ماشین آلات و تجهیزات
۹	درجه آزادی	۰.۳۶۶	۰.۸۱۶	۰.۴۹۳	گروه صنایع فلزی
۰.۰۰۱	معناداری	۰.۰۰۳	۸.۷۴۷	۱.۶۸۹	گروه صنایع سیمان و کاشی
		۰.۰۷۷	۳.۱۲۰	۱.۰۰۶	گروه صنایع مواد غذایی
		۰.۵۷۲	۰.۳۱۹	۰.۳۶۹	گروه صنایع شیمیایی
		۰.۱۶۱	۱.۹۶۱	-۰.۷۸۸	گروه صنایع مواد دارویی
		۰.۴۹۳	۰.۴۷۰	۰.۴۱۷	گروه صنایع کانی و معدنی
		۰.۰۰۰	۱۶.۵۰۰	۰.۸۶۷	اندازه شرکت
		۰.۰۰۰	۲۴.۱۶۷	-۶.۵۶۰	عدد ثابت

*منبع: یافته های پژوهشگر

۲۰..... پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، سال ششم، شماره بیست و دوم، تابستان ۱۳۹۳

جدول ۴ نتایج کلی آماری حاصل از آزمون رگرسیون لجستیک، در انتخاب حسابرس و نتایج آماری مربوط به ضرایب جزئی ارائه شده در مدل را نشان می‌دهد. باتوجه به آماره مدل و میزان P-value، ($p \leq 0/001$) که کوچکتر از پنج درصد است، مدل معنادار است. در این مدل مدرک تحصیلی اعضای هیئت‌مدیره دارای ارتباط معنادار مثبتی با انتخاب حسابرس است ($p \leq 0/008$). در نتیجه فرضیه سوم تحقیق را در سطح اطمینان ۹۵٪ می‌توان پذیرفت. همچنین ضریب تعیین مدل رگرسیون $0/214$ است که نشان می‌دهد تقریباً ۲۱٪ از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل و کنترلی صورت می‌گیرد. از بین متغیرهای کنترلی اندازه شرکت دارای ارتباط معنادار مثبتی با انتخاب حسابرس است. همچنین از بین متغیرهای مجازی گروه‌های صنعت نیز، تنها گروه صنایع سیمان و کاشی دارای ارتباط معناداری با انتخاب حسابرس هستند.

۹-۴- آزمون فرضیه چهارم

در این فرضیه برای تعیین ارتباط بین تغییر در اعضای هیئت‌مدیره و انتخاب حسابرس، از رگرسیون لجستیک دودویی به روش پسر و براساس آماره‌ی والد و در سطح معنی‌داری ۵٪ استفاده شده است. نتایج حاصل از این آزمون در جدول ۵ ارائه شده است.

$$\text{Auditor Type} = \alpha + \beta_1 \text{Board Change} + \beta_2 \text{SIZE} + \beta_3(\text{IND Dummy Variable}) + \varepsilon \quad (5)$$

جدول ۵- نتایج حاصل از آزمون و رگرسیون لجستیک فرضیه اول - آماره‌های کلی مدل

مدل	آماره‌های مدل کلی	P-value	آماره‌والد	ضریب	نام متغیر
۰.۲۰۶	R^2 نگلکری	۰.۵۹۷	۰.۲۸۰	-۰.۱۳۰	تغییر در اعضای هیئت‌مدیره
۷۰.۴۳۵	آماره کای مربع	۰.۱۵۲	۲.۰۵۰	۰.۷۴۲	گروه صنایع ماشین‌آلات و تجهیزات
۹	درجه آزادی	۰.۲۲۹	۱.۴۵۰	۰.۶۳۳	گروه صنایع فلزی

۰.۰۰۱	معناداری	۰.۰۰۱	۱۱.۴۱۲	۱.۸۹۳	گروه صنایع سیمان و کاشی
		۰.۱۶۸	۱.۹۰۱	۰.۷۵۷	گروه صنایع مواد غذایی
		۰.۳۳۲	۰.۹۴۱	۰.۶۲۱	گروه صنایع شیمیایی
		۰.۶۱۱	۰.۲۵۸	-۰.۲۷۱	گروه صنایع مواد دارویی
		۰.۲۰۲	۱.۶۲۴	۰.۷۵۲	گروه صنایع کانی و معدنی
		۰.۰۰۰	۱۶.۲۸۷	۰.۹۷۲	اندازه شرکت
		۰.۰۰۰	۲۷.۸۹۷	۱.۱۲۳	عدد ثابت

* منبع: یافته‌های پژوهشگر (ادامه جدول ۵)

جدول ۵ نتایج کلی آماری حاصل از آزمون رگرسیون لجستیک، در انتخاب حسابرس و نتایج آماری مربوط به ضرایب جزئی ارائه شده در مدل را نشان می‌دهد. باتوجه به آماره مدل و میزان p -value ($p \leq 0/001$) که کوچکتر از پنج درصد است، مدل معنادار است.

در این مدل تغییر در اعضای هیئت‌مدیره دارای ارتباط معناداری با انتخاب حسابرس نمی‌باشد ($p \leq 0/597$). در نتیجه فرضیه سوم تحقیق را در سطح اطمینان ۹۵٪ نمی‌توان پذیرفت. ضریب تعیین مدل رگرسیون ۰/۲۰۶ است که نشان می‌دهد تقریباً ۲۱٪ از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل و کنترلی صورت می‌گیرد. از بین متغیرهای کنترلی، اندازه شرکت دارای ارتباط معنادار مثبتی با انتخاب حسابرس است. از بین متغیرهای مجازی گروه‌های صنعت نیز، تنها گروه صنایع سیمان و کاشی دارای ارتباط معناداری با انتخاب حسابرس هستند.

۱۰- نتیجه گیری

نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش، بیانگر این مطلب است که برخی از ویژگی‌های هیئت‌مدیره بر روی انتخاب یک مؤسسه حسابرسی موثر است. از بین ویژگی‌های هیئت‌مدیره، بین مدرک تحصیلی با انتخاب مؤسسه حسابرسی ارتباط

۲۲..... پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، سال ششم، شماره بیست و دوم، تابستان ۱۳۹۳

معناداری وجود دارد، و این ارتباط به شکل مثبت است. بدین معنا که شرکت‌هایی که اعضای هیئت‌مدیره آن‌ها دارای مدرک دکتری هستند تمایل بیشتری برای انتخاب مؤسسه حسابرسی باکیفیت‌تر دارند. بین سایر ویژگی‌های هیئت‌مدیره شامل نسبت تعداد اعضای غیرموظف هیئت‌مدیره به تعداد کل اعضای هیئت‌مدیره و همچنین تغییر در اعضای هیئت‌مدیره با انتخاب حسابرس رابطه معنی‌داری مشاهده نشد. این نتیجه با نتایج پژوهش اینیلو و همکاران (۲۰۱۳) همخوانی دارد و با نتایج پژوهش کرایب رحیم اگلو (۲۰۱۳) تطابق ندارد. همچنین پژوهش‌گرانی همچون کاشانی‌پور و همکاران (۱۳۸۸) و مهدوی و منفردمهارلویی (۱۳۹۰) نیز شواهدی را مبنی بر تأثیر ترکیب هیئت‌مدیره بر راهبری تلاش‌های شرکت و تعیین خط‌مشی‌های مدیریتی نیافتند. بین یکسانی مدیرعامل و رئیس هیئت‌مدیره با انتخاب حسابرس نیز رابطه معنی‌داری مشاهده نشد. این نتیجه با یافته‌های پژوهش لین و مینگ (۲۰۰۹)؛ اینیلو و همکاران (۲۰۱۳) همخوانی ندارد. بررسی گروه‌های صنعت توسط متغیرهای مجازی بیانگر این است که نوع صنعت به‌عنوان یک عامل تعدیل‌کننده، تأثیر به‌سزایی در بهبود شاخص R^2 نگلکرک و سایر آماره‌های مدل دارد. همچنین بین اندازه شرکت و انتخاب مؤسسه حسابرسی با کیفیت‌تر رابطه معناداری مشاهده شد که با بزرگتر شدن شرکت تمایل به انتخاب مؤسسه حسابرسی با کیفیت‌تر بیشتر می‌شود این نتیجه با نتایج پژوهش‌های؛ جانسون و لیز، (۱۹۸۶)؛ سیمونیچ و استین، (۱۹۸۷)؛ نچل و همکاران (۲۰۰۸)، نیز همخوانی دارد.

همان‌طور که مشاهده می‌شود از بین چهار ویژگی اصلی هیئت‌مدیره، که مورد بررسی قرار گرفت، تنها یک مورد دارای ارتباط معناداری با انتخاب حسابرس است. این نتیجه احتمالاً ناشی از بزرگتر شدن سازمان‌ها و تمرکز مالکیت دولتی در شرکت‌های مورد بررسی و انگیزه‌ها و استراتژی‌های متفاوت گروه‌های ذینفع در این شرکت‌ها برای سرمایه‌گذاری و راهبری تلاش‌های شرکت است، که باعث می‌شود نقش هیئت‌مدیره در تعیین خط‌مشی‌های مدیریتی بسیار کم‌رنگ شود (مهدوی و منفرد

مهارلویی، ۱۳۹۰).

این پژوهش هم مانند تمام کارهای پژوهشی دیگر با محدودیت‌ها و مشکلاتی مواجه بوده است. مهمترین محدودیتی که در تعبیر و تفسیر نتایج و قابلیت تعمیم آن باید مورد توجه قرار گیرد، عدم در اختیار داشتن اطلاعات موجود در مورد تعداد پرسنل مؤسسات حسابرسی است، که موجب شد در این پژوهش، رتبه‌بندی مؤسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی ایران، بر اساس کیفیت حسابرسی ارائه شده توسط آن‌ها، تنها با معیار درآمد سالانه این مؤسسات صورت بگیرد.

بر اساس نتایج بدست آمده از پژوهش حاضر، هیئت‌مدیره‌ای که دارای حداقل یک عضو با مدرک دکتری هستند تمایل بیشتری به انتخاب مؤسسه حسابرسی با کیفیت‌تر دارند. بنابراین به سهامداران پیشنهاد می‌شود، برای کاهش بیشتر تضاد منافع بین مدیریت و سهامداران (از طریق یک سازوکار نظارتی و کنترل‌کننده باکیفیت‌تر) به انتخاب اعضای هیئت‌مدیره‌ای که دارای مدرک دکتری هستند، توجه بیشتری نمایند. همچنین به پژوهشگران آتی پیشنهاد می‌شود رابطه سایر ویژگی‌های هیئت‌مدیره، از قبیل توانایی حرفه‌ای و تجربه اعضای هیئت‌مدیره را بر روی انتخاب مؤسسه حسابرسی مورد بررسی قرار دهند.

منابع

- اسدی، غلامحسین و وحید منتی منجق تپه، (۱۳۹۰). "بررسی تاثیر تغییر مدیریت بر روی مدیریت سود"، چشم‌انداز مدیریت مالی و حسابداری، شماره ۱، ۹۷-۱۱۴.
- حساس یگانه، یحیی، صابر شعری و سیدحسین خسرو نژاد، (۱۳۸۷). "رابطه سازوکارهای حاکمیت شرکتی، نسبت بدهی‌ها و اندازه شرکت با مدیریت سود"، مطالعات حسابداری، شماره ۲۴، ۷۹-۱۱۵.
- حساس یگانه، یحیی؛ محمد مرادی و هدی اسکندر، (۱۳۸۷). "بررسی رابطه بین سرمایه‌گذاران نهادی و ارزش شرکت"، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، شماره ۵۲، ۱۰۷-۱۲۲.
- رضازاده، جواد و کمال زارعی مروج، (۱۳۸۸). "عوامل مؤثر بر تغییر حساب‌رسان در شرکت‌های ایرانی"، فصلنامه مطالعات حسابداری، شماره ۲۰، ۸۹-۱۰۵.
- زارع، غلامحسن، (۱۳۸۹). "بررسی رابطه بین سازوکارهای حاکمیت شرکتی و انتخاب حساب‌رسان در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز.
- عباس‌زاده، محمدرضا و هاشم منظرزاده، (۱۳۹۰). "بررسی احتمال صدور گزارش مقبول حساب‌رسان مستقل با استفاده از خصوصیات هیئت‌مدیره شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران"، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، شماره ۶۳، ۱۱۲-۹۵.
- قائمی، محمدحسین و مهدی شهریاری، (۱۳۸۸). "حاکمیت شرکتی و عملکرد مالی شرکت‌ها". پیشرفت‌های حسابداری، دوره اول، شماره ۱، ۱۱۳-۱۲۸.
- کاشانی‌پور، محمد؛ علی رحمانی و سید مهدی پارچینی پارچین، (۱۳۸۸). "رابطه بین افشای اختیاری و مدیران غیرموظف"، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، شماره ۵۷، ۸۵-۱۰۰.

رابطه بین ویژگی های هیئت مدیره و انتخاب حسابرس..... ۲۵

مهدوی، غلامحسین و شهلا ابراهیمی، (۱۳۸۹)، "تغییر حسابرس: چراغ قرمز یا سبز؟"، فصلنامه حسابرس، سال ۱۲، شماره ۴۹، ۱۲۱-۱۱۳.

مهدوی، غلامحسین و محمد منفردمهاری، (۱۳۹۰)، "ترکیب هیئت مدیره و هزینه های نمایندگی (بررسی مفروضات تئوری مباشرت در شرکت های ایرانی)"، تحقیقات حسابداری، شماره دهم تابستان ۱۳۹۰، ۹۸-۸۴.
نادریان، محمدرضا و محمدجواد صفار، (۱۳۸۷)، "مسئولیت حسابرسان در قبال تقلب"، حسابرس، سال سوم، شماره ۱۳، ۵۵-۴۶.

نمازی، محمد، (۱۳۸۲) "نقش پژوهش های کیفی در علوم انسانی"، مجله جغرافیا و توسعه، مجله علوم انسانی دانشگاه سیستان و بلوچستان، بهار و تابستان، صفحات ۸۷-۶۳.

نوروش، ایرج، غلامرضا کرمی و جلال وافی ثانی، (۱۳۸۸)، "بررسی رابطه سازوکارهای نظام راهبری شرکت و هزینه های نمایندگی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران"، تحقیقات حسابداری، شماره ۱، ۲۷-۴.

Al-Ajmi, Jasim,(2009). "Audit Firm, Corporate Governance and Audit Quality: Evidence from Bahrain. ", *Advances in Accounting, Incorporating Advances in International Accounting*, Vol. 25, No. 1, 64-74.

American Accounting Association,(1961). "A Statement of Basic Accounting Theory", American Accounting Association.

Copley, P. A. and E. B. Douthett,(2002). "The Association Between Auditor Choice, Ownership Retained, and Earnings Disclosure by Firms Making Initial Public Offerings. ", *Contemporary Accounting Research*, Vol. 19, No. 1, 49-75.

DeAngelo, L. ,(1981). "Auditor Size and Audit Quality. ", *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 3, No. 3, 183-199.

DeAngelo, L. ,(1982). " Mandated Successful Efforts and Auditor Choice. ", *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 4, 171-203.

DeFond, M. L. ; Wong, T. J. ; and S. Li,(2000)," The Impact of Improved Auditor Independence on Audit Market Concentration in China. ", *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 28, 269-305.

Dimitropoulos, P. E. and D. Asteriou,(2010), "The Effect of Board Composition on the Informativeness and Quality of Annual Earnings: Empirical Evidence from Greece. ", *Research in International Business and Finance*, No. 24, 190-205.

Eichenseher, L. and D. Shields,(1986)," Corporate Capital Structure and Auditor Fit. ", Working Paper, University of Wisconsin-Madison.

Fan, J. P. and T. J. Wong,(2002), "Corporate Ownership Structure and the Informativeness of Accounting Earnings in East Asia. ", Journal of Accounting and Economics, Vol. 33, 401-426.

Firth, M. ; Fung, P. M. Y. ; and O. M. Rui,(2007), "Ownership, Two-tier Board Structure and the Informativeness of Earnings- Evidence from China. ", Journal of Accounting and Public Policy, Vol. 13, 463-496.

Francis, J. R. and J. Krishnan,(1999), "Accounting Accruals and Auditor Reporting Conservatism. ", Contemporary Accounting Research, Vol. 16, No. 1, 135-166.

Ianniello. G. ; Mainardi. M. ; Rossi, F. ,(2013), "Corporate Governance and Auditor Choice. ", Aidea Bicentenary Conference, Lecce, Italy, September 19-21.

Johnson, W. B. and T. Lys,(1986), "The Market for Audit Service: Evidence from Voluntary Audit Service. ", Working Paper, Northwestern University.

Karaibrahimoglu. Y. Zengin,(2013), "Is Corporate Governance a Determinant of Auditor Choice? Evidence from Turkey. ",Ege Academic Review. Vol. 13, No. 2, 273-284.

Knechel, W. R. ; Niemi, L. ; and S. Sundgren,(2008),"Determinants of Auditor Choice: Evidence from a Small Client Market. ", International Journal of Auditing, No. 12, 65-88.

La Porta, R. ; Lopez-De-Silanes, F. ; and A. Shleifer,(1999)," Corporate Ownership Around the World. ', Journal of Finance, Vol. 2, 471-517.

Lee, P. ; Stokes, D. ; Taylor, S. ; and T. Walter,(2003), "The Association between Audit Quality, Accounting Disclosures and Firm-specific Risk: Evidence from Initial Public Offerings. ", Journal of Accounting and Public Policy, Vol. 22, No. 5, 377-406.

Lennox, C. , Pittman, J. ,(2011), "A Question of Quality", CAmagazine, October, 40-42.

Lin, Z. J. and L. Ming,(2009), "The Impact of Corporate Governance on Auditor Choice: Evidence from China. ", Journal of International Accounting, Auditing and Taxation, Vol. 18, 44-59.

Lin, Z. J. and L. Ming,(2010)," The Determinants of Auditor Switching from the Perspective of Corporate Governance in China. ", Advances in Accounting, Incorporating Advances in International Accounting, No. 26, 117-127.

Mansi, S. A. ; Maxwell, W. F. ; and D. P. Miller,(2004), "Does Auditor Quality and Tenure Matter to Investors? Evidence from the Bond Market. ", Journal of Accounting Research, Vol. 42, No. 4, 755-794.

Mayhew, B. W. and J. E. Pike,(2004), "Does Investor Selection of

Auditors Enhance Auditor Independence? ", Accounting Review, Vol. 79, No. 3, 797-822.

Simunic, D. A. and M. T. Stein,(1987), "Product differentiation in auditing: Auditor Choice in the Market for Unseasoned New Issues. " Vancouver, BC: Canadian Certified General Accountants', Research Foundation.

Walker, M. ,(2003), "Principal/agency Theory When Some Agents Are Trustworthy, Accounting and Finance", Working Paper, Manchester: Manchester Business School, Manchester University.